

Серль Дж. Р. Что такое речевой акт? / Дж. Р. Серль // Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 17. Теория речевых актов. – М. : Прогресс, 1986. – С. 151–170.

Трофимова Н. А. Экспрессивные речевые акты в диалогическом дискурсе. Семантический, прагматический, грамматический анализ : Монография. – СПб.: Изд-во ВВМ, 2008. – 376 с.

Формановская Н. И. Эмоции, чувства, интенции, экспрессия в языковом и речевом выражении / Н. И. Формановская // Эмоции в языке и речи : Сборник научных статей / Под. ред. И. А. – М. : РГПУ, 2005. – С. 106–116.

Norrick N. R. Expressive Illocutionary Acts / N. R. Norrick // Journal of Pragmatics. – 1978. – № 3. – P. 277–291.

Searle J. R. Speech Acts : an essay in the philosophy of language / J. R. Searle – Cambridge : Cambridge University Press, 1969. – 204 p.

Stevenson C. L. Facts and Values: Studies in Ethical Analysis / C. L. Stevenson. – New Haven: Yale University Press, 1963. – 244 p.

Список ілюстративних джерел

The Meddler [Video] / Directed by Lorene Scafaria. Starring: Susan Sarandon, Rose Byrne, J. K. Simmons – Stage 6 Films – 100 min. – Release Date: September 14, 2015. *Four Weddings and a Funeral* [Video] / Directed by Mike Newell. Starring: Hugh Grant, Andie MacDowell, Kristin Scott Thomas, Simon Callow – Polygram Filmed Entertainment, Channel Four Films – 117 min. – Release Date: January 20, 1994. *Match Point* [Video] / Directed by Woody Allen. Starring: Brian Cox, Matthew Goode, Scarlett Johansson, Emily Mortimer – BBC Films, Thema Production – 124 min. – Release Date: May 12, 2005. *Happythankyoumoreplease* [Video] / Directed by Josh Radnor. Starring: Malin Akerman, Tony Hale, Zoe Kazan, Kate Mara. –Tom Sawyer Entertainment. – 100 min. – Release Date: January 20, 2010. *Henry's Crime* [Video] / Directed by Malcolm Venville. Starring: Keanu Reeves, James Caan, Vera Farmiga – Company Films, Mimran Schur Pictures – 108 min. – Release Date: April, 26, 2011. *Something's Gotta Give* [Video] / Directed by Nancy Meyers. Starring: Jack Nicholson, Keanu Reeves, Diane Keaton – Columbia Pictures (USA), Warner Bros.(International) – 128 min. – Release Date: December 12, 2003. *Sweet November* [Video] / Directed by Pat O'Connor. Starring: Keanu Reeves, Charlize Theron – Bel Air Entertainment – 120 min. – Release Date: February 16, 2001. *What Women Want* [Video] / Directed by Nancy Meyers. Starring: Mel Gibson, Helen Hunt, Marisa Tomei. – Icon Entertainment. – 127 min. – Release Date: December 15, 2000. *Remember Sunday* [Video] / Directed by Jeff Bleckner. Starring: Alexis Bledel, Zachary Levi, Merritt Wever, David Hoffman – Hallmark Hall of Fame – 96 min. – Release Date: April 21, 2013. *Labor Day* [Video] / Directed by Jason Reitman. Starring: Kate Winslet, Josh Brolin, Gattlin Griffith – Paramount Pictures – 111 min. – Release Date: August 29, 2013. *Infinitely Polar Bear* [Video] / Directed by Maya Forbes. Starring: Mark Ruffalo, Zoe Saldana. – Paper Street Films. – 90 min. – Release Date: January 18, 2014.

УДК 811.111'374

МАТІЯШ І. М.

(Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника)

ЕВОЛЮЦІЯ ЛЕКСЕМИ “WIFE” У КОНТЕКСТІ БРИТАНСЬКОЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

У статті розглянуто динаміку британської мовної картини світу на лексикографічному матеріалі Британії XVIII – XXI ст. Простежено використання лексеми **wife** у медіадискурсі Британії останніх чотирьох століть. Здійснюється аналіз трансформації семантичної структури лексеми **wife** і її національно-культурного змісту.

Ключові слова: лексикографія, лінгвокультурологія, мовна картина світу, семантична структура слова, лексема, семема, сема.

Матіяш І.М. Еволюція лексеми “WIFE” в контексте британської мовної картини світу. В статті розглядається динаміка британської мовної картини світу на лексикографічному матеріалі Британії XVIII – XXI століть. Простежено використання лексеми **wife** в медіадискурсі Британії останніх чотирьох століть. Здійснюється аналіз трансформації семантичної структури лексеми **wife** і її національно-культурного змісту.

Ключевые слова: лексикографія, лінгвокультурологія, мовна картина світу, семантична структура слова, лексема, семема, сема.

Matiyash I. The Evolution of the Lexeme “WIFE” in the Context of the British Linguistic World Image. The article presents the attempt to model the British linguistic world image of XVIII – XXI centuries applying ethnolinguistic and linguistic-cultural surveys. The paper considers the transformation of the linguistic view of the world in the context of the analysis of the semantic structure modification of the lexeme **wife** using the lexicographical sources of Britain during the last four centuries. The definitions of the lexeme under study are schematically given in the chart in both the original language and in the Ukrainian translation. Using the systemic lexicographical analysis of the linguistic view of the world the attempt is made to connect national cultural features of the English language with social ethnic peculiarities of the native speakers. The point of view at the lexicographical products as the treasury of cultural and historical memory of the nation is given. The semantic structure of the word is considered through the tight connection with the hierarchy of ideas in the mental world model. The modifications of the lexeme structural components, the loss of the existing and the acquirement of new meanings and their shades are bound with both the language development and with the extralinguistic factors such as the development of the community, social, political and historical events. At the same time the attempt to analyze the usage of the lexeme **wife** in the British media is made. This media usage is compared with lexicographic definitions of the relevant period.

Keywords: linguistic culturology, ethnolinguistic, linguistic world image, semantic structure of the world, definition, lexical meaning, lexeme, sememe, seme.

Постановка наукової проблеми. Сучасна система лінгвістичних знань і уявлень знаходиться на стадії інтенсивних змін. Міняються аспекти і зміст традиційних мовознавчих

дисциплін, поглиблюється їх взаємовідносини із суміжними науками, формуються нові напрямки лінгвістичного пошуку і нові парадигми. Особливої ваги сьогодні набув погляд на мову як на своєрідний культурний код нації, а не лише як на засіб пізнання і комунікації. В цьому плані абсолютно закономірними є виникнення і розвиток наукових дисциплін, які вивчають взаємозв'язок мови і культури: лінгвокультурологія, лінгвофольклористика, діалектологія, етнолінгвістика тощо. Ці мовознавчі напрями досліджують різноманітні культурно-етнічні компоненти, вивчають роль і значення мовних особистостей, мовних стереотипів, намагаються розмежувати концептуальну та мовну картини світу. В запропонованій статті здійснюється спроба відстежити розвиток мовної картини світу британців з опорою на структурно-семантичні зміни лексеми *wife*.

Аналіз досліджень і публікацій. Першими про активну і конструктивну властивість мови та її здатність впливати на формування культури, психології і творчості говорили В. фон Гумбольдт і Й. Гердер. Ідеї Гумбольдта знайшли своє продовження в працях Л. Вайсгербера, О. Потебні, Е. Сепіра, Б. Уорфа, К. Фосслера та ін. Впродовж останніх десятиліть питання мови і культури активно розробляли А. Вежбицька, Н. Аротюнова, В. Телія, О. Кубрякова, В. Маслова, О. Селіванова, В. Костомаров, В. Воробйов, М. Толстой та ін. Семантичну структуру слова детально розглядають В. Гак, С. Кацнельсон, Е. Кузнецов, Ж. Соколовська, Д. Шмельов та ін.

Мета даного дослідження полягає у застосуванні екстралінгвістичних чинників під час аналізу і вивчення мовних явищ, а саме через ментально-структурну модель суспільства, а також у намаганні встановити взаємозв'язок між змінами словникового складу мови і змінами у соціумі. Аналіз еволюції лексеми *wife* дасть можливість поглянути на особливості модифікації аксіологічної, етнокультурної, ментальної, мовної та інших моделей світу британців впродовж трьох століть, що й ставимо собі за завдання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вважається, що вчення В. фон Гумбольдта та О. Потебні про внутрішню форму мови поклато початок лінгвокультурологічним та етнолінгвістичним розвідкам. Зокрема Гумбольдт писав, що засобами мови можна досягнути найвищі і найглибші сфери, всю багатоманітність світу [Гумбольдт 1984, с. 6]. З 1795 р. учений розробляє ідею «порівняльної антропології» – зіставлення різних людських спільнот з ціллю виявити специфіку їх духовної організації [Хроленко 2006, с. 8]. Але якщо кожна мова по-своєму відображає реальний світ, то, відповідно, мови відрізняються специфікою експлікації «картини світу», які визначають, в свою чергу, духовну і культурну своєрідність відповідних мовних колективів [Кузнецов 1987, с. 143]. Ці ідеї розвивають Е. Сепір та Б. Уорф, відомі своєю теорією лінгвістичного релятивізму [Сепір 1993], а також Л. Вайсгербер із його концепцією мови як проміжного світу, який знаходиться між об'єктивною дійсністю і свідомістю [Вайсгербер 2004]. Так чи інакше, дослідники вводять поняття мовної картини світу – представлення предметів, явищ, фактів ситуацій дійсності, ціннісних орієнтирів, життєвих стратегій і сценаріїв поведінки в мовних знаках, категоріях, явищах мовлення, що є результатом концептуальної репрезентації колективної свідомості народу. Мовна картина світу маніфестується етнопсихолінгвістичними й лінгвокультурологічними феноменами, які, в свою чергу, експлікують мовну картину світу та особливості етносвідомості, етнічної психології і культури, виявляють етнічні стереотипи, їхнє мовне втілення, а також використовуючи системно-лексикографічні спроби аналізу національно-специфічних наївних моделей світу [Селіванова 2010, с. 441-442].

Концептуально йдеться про слово, адже воно є однією із основних мовних одиниць. І якщо ми говоримо про національно-культурний колорит мови, то його варто шукати, перш за все, в лексиці, особливо в тих сферах, які прямо чи опосередковано пов'язані із соціально-етичними чи національно-культурними особливостями мови і навколишнього середовища носіїв мови [Кузнецов 1987, с. 149]. Найповніше і найточніше лексичний склад мови відображений у словниках. Г. Богатова стверджує, що сторінки словників та енциклопедій можуть показати, якими є чи були ідеали, авторитети, цінності. Словники, як підкреслює

лексикограф, мають більше значення для становлення нації, ніж революції; дослідження діахронічної лінгвістики і фундаментальні словники акумулюють історичну пам'ять народу [Богатова 1998, с. 118]. А. Хроленко вважає, що аплікація словникових статей під час лінгвокультурологічного та етнолінгвістичного аналізу дає надійний матеріал для теоретичних роздумів про інваріантне і специфічне в слові. Зіставлення можливе як на рівні окремих лексем, так і на рівні сукупності слів; воно стає операційною процедурою із високим ступенем надійності і доказовості [Хроленко 2006, с. 167]. Таким чином, спроба змодельовати мовну картину світу з допомогою словникових дефініцій може бути зреалізована у формі таблиці. Таблиця чи матриця, як засіб моделювання, дозволяє в межах охопленого простору уявити складне, багатопланове мовне явище – семантичну структуру слова зокрема, або лексико-семантичну систему як цілісне утворення [Мельник 1997, с. 66].

Головним матеріалом аналізу лексичного значення слугували наступні тлумачні словники: *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1792), *A Dictionary of The English Language* (1828), *A New English Dictionary on Historical Principles Vol. X. Part II V – Z* (1928), *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919), *Oxford English Dictionary Online*.

Не вдаючись у деталі, бачимо, що суттєвих змін у семантичній структурі лексеми *wife* не відбулось. Не спостерігаємо різкої динаміки значень, а лише незначні переходи основних сем, що пов'язуємо із важливим місцем у структурі соціальних і міжособистісних відносин, яке займає досліджувана лексема.

Так, у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) перше значення «*a woman that has a husband*» містить, на нашу думку, ядерну сему 'woman' та диференційну 'married'. Перша присутня у всіх дефініціях, які ми розглядаємо, із другою відбуваються незначні зміни – вона опускається на другу позицію у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) та *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928). Причину такої динаміки вбачаємо не у втраті актуальності значення, а у принципі побудови словникової статі згаданих лексикографічних джерел. На таку думку наштовхують позначки *rare* у словнику 1919 р. та *dial.* у словнику 1928 р., які знаходимо на перших позиціях. Вважаємо, що за основу взятий принцип історизму і хронології, тому основне значення лексеми *wife* «одружена жінка» подається наступним після «стара неосвічена жінка». Важливо, що на початку XXI ст. сема 'married' знову займає перше місце у семантичній ієрархії і, таким чином, відображає поточну картину складових елементів шлюбу. Необхідно зазначити, що на початку XXI ст. у *Oxford Dictionaries (Online)* спостерігаємо зміну у змістовому наповненні першого тлумачення лексеми *wife* – як обов'язковий елемент подається слово *spouse*, яке не містить жодного гендерного забарвлення і позначає будь-якого члена подружжя. Натомість у дефініціях XVIII – XX ст. чітко зазначено, що досліджувана лексема вживається для позначення одруженої саме із чоловіком жінки, на що вказує сема 'man'. Ця трансформація значення, ймовірно, відображає останні тенденції подружнього життя і популяризацію одностатевих стосунків. Можемо сказати, що в даному випадку словникове тлумачення виступає свого роду відбитком процесів, які відбуваються у суспільстві, і слугує індикатором змін не лише лексичних, але й позамовних, які тісно пов'язані і перебувають у взаємовпливі.

Друге значення у *Oxford Dictionaries (Online)* понятійно близьке до першого і також містить основні семи 'woman' та 'married', але відрізняється вузьким застосуванням, що зазначено у самій дефініції «*the wife of a person with a specified occupation*» та проілюстровано прикладами «*a clergy wife; full-time royal wife*».

Позиція під номером два у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) трактує досліджувану лексему як жінку нижчого класу. На початку XX ст. це значення переміщується на першу позицію, але отримує позначки *rare* та *dial.* і нове семантичне забарвлення завдяки семам 'old' і 'uneducated'. Причину такого

переходу було подано вище під час аналізу першого значення словників XVIII – XIX, XXI ст. На початку XXI ст. у *Oxford Dictionaries (Online)* це тлумачення опиняється на периферії семантичної структури лексеми *wife*, оскільки займає останню позицію, а також позначки *archaic* та *dialect* настановлюють на думку про те, що застосування досліджуваної лексеми на позначення старої жінки без освіти втрачає актуальність і, можливо, у наступному словнику XXI ст. взагалі нівелюється.

Розгляд таблиці дефініцій досліджуваної лексеми у XVIII – XXI ст. показує, що на початку XX ст. у словнику *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928) подана достатньо широка семантична структура. До словникової статті цього лексикографічного довідника включені усі випадки вживання лексеми *wife*, які були відомі укладачам. Цей спосіб подачі пов'язуємо із головним критерієм *A New English Dictionary on Historical Principles* – історичним, який вказаний у його назві. Варто зазначити, що кожне тлумачення містить спеціальну позначку, яка обмежує його вживання (*euphem.*, *obs.*, *transf.*). Вважаємо їх наявність яскравим прикладом того, як семантична структура лексеми є своєрідним відображенням структури знань людини про об'єкт, який ця лексема позначає. Таким чином, бачимо, що певні елементи із структури поняття вербалізованого лексемою *wife* відходять на задній план (позначка *obs.*), інші обмежені випадками вживання (*euphem.*, *transf.*) теж опиняються на прикінцевих позиціях і не отримують продовження.

Поступове зникнення ймовірно свідчить про відсіювання другорядних елементів і ознак, рафінування складових частин не лише лексеми, але й поняття, яке вона позначає. Оскільки основні семи *'woman'* та *'married'* в процесі еволюції значень не втратили своєї актуальності, а лексема *wife* не набула концептуально нових значень і не пройшла значних трансформацій, робимо висновок, що вона є однією із базових у британській мовній картині світу. Проаналізовані випадки використання лексеми *wife* у медіадискурсі Британії XVIII – XXI ст. показують, що семантичні компоненти, зафіксовані лексикографічними довідниками, наявні у газетних статтях. Так, дефініція кінця XVIII ст. «*a woman that has a husband*» цілком відображена у газетних публікаціях того часу:

He was thrice married ... he married his last wife at the age of 80, by whom he has left three children. (1798, Aberdeen Journal);

... His remains were committed to the Earth on Friday at four o'clock, and within two hours after the funeral, Mrs. Palmer, his wife, died also! (1799, Aberdeen Journal);

Prince William desires, that if any men killed, wounded, or missing, have wives or families, that their names may be sent to him, as he proposes giving to each wife, or family, of each man killed, One Guinea; and to the wife, or family, of each man, who either dies of his wounds, or is taken, the same sum. (1799, Hampshire Telegraph).

Представлені цитати ілюструють реалізацію компонентів *'woman'* і *'married'*, котрі у семантичній структурі досліджуваної лексеми трактуються нами як ядерні і обов'язкові. Важливим для нас є те, що словникове тлумачення повністю відображене у газетних публікаціях. Цей факт вказує на цілковиту кореляцію у сприйнятті поняття вербалізованого лексемою *wife* у медіадискурсі та у фіксації лексикографічними довідниками того часу.

Важливою ознакою досліджуваної лексеми є її часте вживання поряд із лексемою *husband*. Наприклад,

The following pathetic letter of a deserted wife, in America, to a faithless husband, seems deserving of being more generally known. (1807, Leeds Mercury);

... said Edward Burgees to his young and pretty, but somewhat willful and vain wife. ... Feathers, flowers, and such finery, are, in my opinion, quite out of place on the wife of a man just commencing business. ... the heart stricken wife strained every nerve to restore her doomed husband ... (1850, Belfast News-Letter);

... which was a petition by the husband ... for a decree of nullity of a marriage on the ground that at the time and since the ceremony his wife was suffering from melancholia, and did not understand the nature of the contract. (1885, Cardiff Times).

Така колокація ще раз підтверджує те, що мікросегмент значення *'married'* виступає ідентифікуючим і основним. Присутність цього елемента як у словниковій дефініції, так і у газетних статтях XIX ст. вказує на незмінність і стабільність поняття, актуалізованого лексемою *wife*, у мовній картині світу Британців.

Протягом XX ст. тенденції, вказані вище, зберігаються. Лексема *wife* наповнена семами *'woman'*, *'married'* і протиставляється кореляту *husband*. Це ілюструють наступні приклади:

A woman's confession, roughly scribbled on a piece of newspaper, that she and her brother had posed for years as husband and wife, but had not lived as man and wife ... my brother and I have not lived as man and wife. I kept house for him but I did wrong by deceiving the neighbours. They thought I was his wife, but I kept the secret. (1930, The Times);

... in 1956 there was a small change in the relationship between the husband and wife. The wife became seriously alarmed and allowed it to become an obsession that the marriage was breaking up ... In 1958 the husband met Mrs. Smith and the wife unjustly accused him of an improper relationship with her. During the course of the wife's religious devotions the idea came to her to take a whip to the husband in some kind of holy indignation. (1964, The Times);

Under our present system fiscal legislation encourages a husband and wife to divorce in order that thereafter the husband can derive the taxation benefits that are available to him, if properly advised and drafted, of obtaining tax relief on payments that he makes for educating the children of that dissolved marriage. (1985, The Times).

Необхідно зазначити, що досліджувана лексема часто зустрічається в поєднанні із лексемою *marriage*. Це є беззаперечним доказом того, що виділена нами сема *'married'* не змінює позиції і продовжує виступати у ролі ядерної в ієрархії сем.

Аналізуючи газетні статті початку XXI ст., змін у реалізації семантичних компонентів лексеми *wife* не виявлено. Зазначені вище мікросегменти присутні у медіадискурсі XXI ст. разом із вже традиційним текстовим оточенням досліджуваної лексеми *husband* та *marriage*. Наприклад,

Eight years ago my wife and I married, both of us for the second time. (2005, The Times);

A husband admitted yesterday killing his wife and dismembering her body with a chainsaw but said that he had been driven to do so after suffering years of mental anguish and bullying. (2005, The Times);

... the news that civil servants are advising MPs to abandon gender-specific usage of the terms "husband" and "wife" within marriage is certainly intriguing, possibly even ground-breaking. (2013, The Times);

... I have recently acquired a property that my son, his wife and their two children have been renting off my ex-wife. My wife and I separated 13 years ago but only recently divorced, whereupon this three- bedroomed terrace transferred to me. (2013, The Times).

Важливо вказати, що компоненти значення *'woman'*, *'old'*, *'humble'*, які у словниках подаються на периферії семантичної структури, не виявлені при розгляді статей у газетах. На нашу думку, факт того, що периферійні елементи не реалізуються у медіа дискурсі, свідчить про їх незначне місце в асоціативному ряді аналізованої лексеми та у сприйнятті членів мовної спільноти, що розглядається. Тому у мовній картині зафіксовано лише той фрагмент поняття, який функціонує у світогляді на певному часовому зрізі.

Співставивши дефініції лексеми *wife* у лексикографічних довідниках, які були проаналізовані вище, і її використання у газетних публікаціях Британії XVIII – XXI ст., бачимо, що динаміка головних компонентів значення не спостерігається. Ті семи, які у тлумаченнях висувуються на передній план, *'woman'* і *'married'*, повністю реалізуються у контексті і не втрачають позиції ядерних. Відсутність їх динаміки пояснюється тим, що структура поняття, вербалізованого досліджуваною лексемою, є стійкою і стабільною, воно не зазнає змін у трактуванні з погляду культури чи історії. Тому у мовній картині світу закріплюється як константа, що знайшло відображення у лексичному значенні й у актуалізованих компонентах значення через газетні публікації.

Література

- Богатова Г.А. Размышления после международного съезда русистов в Красноярске / Г.А. Богатова // ВЯ. – 1998. – № 3. – С. 115-121.
- Вайсбергер Й.Л. Родной язык и формирование Духа / Вайсбергер Йоханн Лео. – М., 2004. – 232 с.
- Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию / В. фон Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1984. – 397 с.
- Кузнецов А.М. Национально-культурное своеобразие слова / А.М. Кузнецов // Язык и культура: сборник обзоров / ред. Ф.М. Березин. – М.: АН СССР, 1987. – С. 141 – 163.
- Мельник Я.Г. Субъективность как языковая категория / Я.Г. Мельник. – Ивано-Франковск, 1997. – 128 с.
- Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2010. – 844 с.
- Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир; [пер. с англ.; под. ред. А.Е. Кибрика]. – М.: Наука, 1993. – 656 с.
- Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии: учеб. пособие / А.Т. Хроленко; под ред. В.Д. Бондалетова. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 184 с.
- A New English Dictionary on Historical Principles*. Vol. X. Part II. V – Z. [ed. by J.A.H. Murray, H. Bradley, W.A. Craigie, C.T. Onions]. – Oxford: The Clarendon Press, 1928. – 1202 p.
- Johnson, S. A Dictionary of The English Language in which the Words are Deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* / Samuel Johnson. – Dublin: printed by W. G. Jones, 1768.
- Johnson, S. A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* / Samuel Johnson. – London, 1792.
- Johnson, S. A Dictionary of The English Language* / Samuel Johnson, John Walker. – London, 1828.
- Oxford English Dictionary Online* / [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oed.com/?showLogin=false>
- The Concise Oxford Dictionary of Current English* [ad. by H.W. Fowler, F.G. Fowler]. – Oxford : Clarendon Press, 1919. – 1064 p.

УДК 811.112.2'42,,19/20“

ТУПАХІНА О. В.

(Запорізький національний університет)

СУБСТИТУЦІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЛІНГВІСТИЧНОГО ПРОТЕКЦІОНІЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ)

У статті розглядається проблема утворення та поширення слів-субститутивів в сучасній німецькій мові. Аналізується мовна політика щодо запозиченої лексики, а саме роль державної мови як чинника національної безпеки в умовах посилення процесів глобалізації. Встановлюються фактори, які ускладнюють подальшу узуалізацію конкуруючих з англоамериканізмами лексем.

Ключові слова: англоамериканізм, субституція, неологізм, запозичення, пуризм.

Тупахіна О.В. Субституция как механизм лингвистического протекционизма (на материале немецкого языка конца XX – начала XXI века). В статье рассматривается проблема образования и распространения слов-субститутов в современном немецком языке. Анализируется языковая политика в области регулирования избыточных заимствований, а именно роль государственного языка как составляющей национальной безопасности в условиях интенсификации процессов глобализации. Устанавливаются факторы, которые усложняют дальнейшую узуализацию конкурирующих с англоамериканизмами лексем.

Ключевые слова: англоамериканизм, субституция, неологизм, заимствование, пуризм.

Tupakhina O.V. Substitution as a mechanism of linguistic protectionism (based on German language material at the turn of the XXI century). The article explores the problems of creation and dissemination of substitute words in modern German language meant to replace English-originated borrowings. Factors ensuring sustainable disposal, i.e. vocabulary incorporation, of either Anglo-Americanisms or corresponding German substitutes are being revealed. The modern trends of the borrowings' integration into German language, such as the prevalence of English words, the borrowings' penetration at various language strata, massive borrowings, are considered. Such consequences of globalization as Americanization, problems of language identity conservation, lookup for languages of international communication in the process of political, economic and cross-cultural dialogue are defined. Language policies regulating excessive borrowings, namely the role of the state language as a component of national security in the context of intensifying globalization, are being analyzed. Factors complicating further coming into use for lexical items competing with Anglo-Americanisms are being determined. Gradual domination of international English-originated borrowings in the German lexical system can be observed. The borrowings' integration into derivative system of German language tends to be inclusive: the borrowings can bear connections either to German word-formative elements, to basic German morphemes or to another borrowing's basis forming henceforth a hybrid lexical system. As opposed to the earlier stages of language evolution, at the turn of the XXI century borrowings are being widely implemented in all the areas and used by almost all native speakers.

Key words: Anglo-Americanism, substitution, neologism, borrowing, purism.

Позамовна детермінованість у збагаченні словникового складу мови провокує породження нових або перетворення вже існуючих концептів, що стимулює оновлення мовної картини світу, концептосфери мови, перекаатегоризацію дійсності, адже зміна зовнішнього світу призводить до його переосмислення та інтерпретації. Русійною силою